

Elektrostatyka 05

Napięcie elektryczne. Dlaczego zapalarka do gazu wywołuje pioruny?

Pole elektryczne działa na ładunki siłą, dzięki której się poruszają.

Wielkością opisującą pole elektryczne jest **potencjał V**, a mierzymy go w **woltach V**.

Potencjał to **energia**, jaką posiada ładunek w danym miejscu pola $E=q \cdot V$.

Cząstka poruszająca się w polu elektrycznym przemieszcza się w obszarach o różnych potencjałach V, i tę różnicę nazywamy **napięciem elektrycznym** $U=V_2 - V_1$.

Podczas przemieszczania się cząstka wykonuje pracę $W=q \cdot U$.

Energię poruszających się cząstek wykorzystujemy w sposób kontrolowany w różnych urządzeniach elektrycznych zamieniających energię elektryczną na ciepłą (czajnik, toster), świetlną (żarówka, LED), mechaniczną (silnik elektryczny) a także w przetwarzaniu informacji (transzystory w kartach pamięci i procesorach).

Phet Colorado - Kondensatory

Kondensator to element elektroniczny, który magazynuje energię elektryczną w polu elektrostatycznym, gromadząc przeciwne ładunki na dwóch przewodzących okładkach rozdzielonych izolatorem. Gdy podłączymy kondensator do źródła napięcia (np. baterii), jedno źródło zaczyna zabierać elektrony z jednej okładki (staje się ona dodatnia), a wciska je na drugą okładkę (staje się ujemna).

Miedzy okładkami rośnie różnica potencjałów (napięcie U), a w warstwie izolatora gromadzi się silne pole elektryczne. Gdy napięcie na kondensatorze zrówna się z napięciem baterii, przepływ elektronów ustaje. Kondensator jest naładowany i nie przepuszcza już prądu stałego – działa jak przerwa w obwodzie. Jeśli odłączymy baterię i połączymy okładki przewodem z odbiornikiem (np. diodą LED), zgromadzone elektrony gwałtownie wracają na swoje miejsce, wyrównując potencjały. Powstaje prąd rozładowania.

Laboratorium - Pojemność, ładunek i energia kondensatora

- **Otwórz** stronę z laboratorium i wybierz **Żarówkę**
https://phet.colorado.edu/sims/html/capacitor-lab-basics/latest/capacitor-lab-basics_all.html?locale=pl

Ustawienia w aplikacji Phet Colorado - Kondensatory

☒ pojemność	☒ ładunki na okładkach
☒ ładunek okł. górnej	☒ wykresy słupkowe
☒ energia	☐ linie pola elektrycznego
	☐ kierunek ruchu elektronów

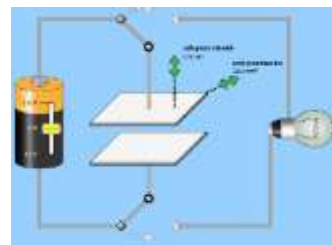
- **Zaznacz** ☒ energia i ☐ kierunek ruchu elektronów
- **Ustaw** odległość okładek $d = 10 - NR \cdot 0,2$ [mm]
NR - numer z dziennika
np. NR=11 $d = 7,8$
- **Ustaw** powierzchnię okładek $S = 100 + NR \cdot 10$ [mm²]
NR - numer z dziennika
np. NR=11 $S = 210$
- **Ustaw** napięcie baterii $U = 1,5$ V

- **Ustaw** przełącznik w pozycji **ładowanie**
... kondensator się ładuje ... na jednej okładce gromadzi się ładunek dodatni, na drugiej ujemny

Obliczenia

- **Przelicz** odległość okładek kondensatora **d** na metry [m]
- **Przelicz** powierzchnię okładek kondensatora **S** na metry kwadratowe [m²]
- **Wylicz** pojemność kondensatora **C** z wzoru: $C = \epsilon_0 \cdot \frac{S}{d}$ w faradach [F]
 ϵ_0 - przenikalność elektryczna próżni $\epsilon_0 = 8,854 \cdot 10^{-12}$
- **Przelicz** pojemność kondensatora na pikofarady [pF]
- **Wylicz** ładunek **q** kondensatora z wzoru: $q=C \cdot U$ w kulombach [C]
- **Przelicz** ładunek na pikokulomby [pC]

- **Wylicz** liczbę ładunków elementarnych **e** w kondensatorze
 $e = 1,6 \cdot 10^{-19} [C]$
- **Wpisz** wszystkie dane i wyniki do tabeli

NR	
odległość d [mm]	
d [m]	
powierzchnia S [mm ²]	
S [m ²]	
pojemność C [F]	
C [pF]	
ładunek q [C]	
q [pC]	
liczba ład. elementarnych	

Laboratorium - Rozładowanie kondensatora

Ustawienia w aplikacji Phet Colorado - Kondensatory

- **Ustaw** odległość okładek **d = 2 [mm]**
- **Ustaw** powierzchnię okładek **S 400 [mm²]**
- **Ustaw** napięcie baterii **U = 1,5 V**

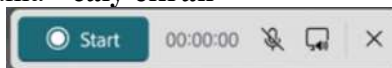
- **Ustaw** przełącznik w pozycji **ładowanie**

Nagrywanie w aplikacji Narzędzie wycinanie

- **Wybierz Narzędzie Wycinanie - Windows+SHIFT S**

- **Ustaw** nagrywanie ekranu
- **Zaznacz** myszką obszar nagrywania - **cały ekran**

- **Wciśnij** przycisk **Ruszaj (Start)**

- **Ustaw** przełącznik w pozycji **rozładowanie**

Żarówka świeci - kondensator się rozładowyduje

- **Zakończ** nagrywanie, gdy kondensator rozładowuje się całkowicie
Okolo 30 sekund

UWAGA - wybierz zrzut ekranu w narzędziu Wycinanie

Odtwarzanie w aplikacji Narzędzie wycinanie

- **Przewijaj** film do kolejnych sekund i wpisz do tabeli energię kondensatora w **[pJ]**

czas [s]	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	15	20
energia [pJ]													

- **Przygotuj** wykres energii w funkcji czasu **E(t)** dla danych w tabeli

oś X - czas

oś Y - energia

dobierz odpowiednio podziałkę na osi X i Y

opisz obie osie (symbol i jednostka)

połącz punkty wykresu

UWAGA

- możesz przygotować wykres na arkuszu kalkulacyjnym i przerysować

